

Київський університет імені Бориса Грінченка

НОВИК ІРИНА МИХАЙЛІВНА

УДК 378.016:373.3 – 051(043.3)

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ
ДО ДІАГНОСТИЧНОГО СУПРОВОДУ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНИХ
ІНТЕРЕСІВ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Київському університеті імені Бориса Грінченка, м. Київ.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Мартиненко Світлана Миколаївна,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
завідувач кафедри початкової освіти, м. Київ.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Петухова Любов Євгенівна,
Херсонський державний університет,
декан факультету дошкільної та початкової
освіти, м. Херсон;

кандидат педагогічних наук, доцент
Шапошнікова Ірина Миколаївна,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова,
завідувач кафедри педагогіки і методики
початкового навчання, м. Київ.

Захист відбудеться 02 листопада 2016 р. о 13 год. 00 хв. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.133.06 у Київському університеті імені Бориса Грінченка за адресою: 04053, м. Київ, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Київського університету імені Бориса Грінченка (04212, м. Київ, вул. Маршала Тимошенка, 13-Б).

Автореферат розісланий «29» вересня 2016 року

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

М. В. Братко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Професійна діяльність сучасного вчителя початкової школи передбачає формування в учнів ключових і предметних компетентностей, системного мислення та позитивного ставлення до навчально-пізнавальної діяльності, врахування індивідуальних особливостей особистісного розвитку дітей. У цьому контексті актуальним є підготовка майбутніх фахівців початкової освіти до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів, який забезпечує оптимальні умови для їхнього навчання, виховання з урахуванням пізнавальних інтересів і потреб.

Нормативною основою модернізації національної освіти та професійної підготовки педагогів є Закони України «Про освіту» (1991), «Про загальну середню освіту» (1999), «Про вищу освіту» (2014), Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» (2011); Державний стандарт початкової загальної освіти (2011), Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013), Концепція розвитку неперервної педагогічної освіти (2013). Шляхи реформування початкової школи презентовано Міністерством освіти і науки України у наказі «Про зміни до навчальних програм для 1–4-х класів загальноосвітніх навчальних закладів» (2016).

Аналіз наукових джерел засвідчив значну увагу науковців до професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи, зокрема їхньої готовності до безпосередньої практичної діяльності, складовою якої є діагностична. У працях І. Зязюна, Н. Кузьміної, З. Левчук, А. Маркової, В. Моляко, С. Сисоєвої, В. Сластьоніна висвітлюються особливості формування готовності вчителів до педагогічної діяльності. Концептуальні засади професійної підготовки майбутніх фахівців початкової школи розкриваються в дослідженнях О. Абдулліної, Т. Байбари, В. Бондаря, В. Желанової, С. Мартиненко, М. Марусинець, Л. Петухової, О. Проскури, О. Савченко, Л. Хоружої, І. Шапошнікової. Теоретичне обґрунтування багатоаспектної діагностичної діяльності педагога подається у наукових розвідках Ю. Красильника, В. Максимова, І. Підласого, Г. Цехмістрової.

Особливості організації навчально-виховного процесу на основі діагностування обґрунтовано в працях Ю. Бабанського, В. Беспалька, Ю. Гільбуха, О. Леонтєва, Н. Тализіної. На сучасному етапі розвитку педагогічної науки досліджуються особливості діагностичної діяльності вчителя (Б. Бітінас, М. Боритко, М. Голубєв, А. Григор'єв, В. Завіна, О. Кочетов, С. Мартиненко), визначаються можливості формування у фахівців діагностичних умінь у процесі професійної підготовки, виконання діагностичних завдань під час педагогічної практики (А. Алексюк, Ю. Бабанський, Н. Кузьміна, С. Сисоєва, Л. Хомич).

Вивчення проблеми підготовки майбутніх учителів початкової школи до діагностичної діяльності засвідчив, що сучасна педагогічна наука і практика активно спрямовує зусилля на дослідження індивідуальних особливостей особистості, психічних процесів, впливу діяльності, спілкування та педагогічної взаємодії на її всебічний розвиток. Особлива увага приділяється також дослідженню пізнавальних інтересів першокласників, адже саме в цьому віці вони є пріоритетними у формуванні ціннісних мотивів навчальної діяльності, стійкою якістю особистості,

що проявляються у зацікавленості та допитливості, прагненні до здобуття нових знань, набуття практичних умінь і навичок. Наукові розвідки цілої плеяди вчених присвячено проблемі розвитку пізнавальних інтересів учнів (Є. Баранова, Н. Бібік, Д. Ельконін, І. Лернер, Н. Морозова, Г. Щукіна). Методика діагностування навченості учнів молодшого шкільного віку подано у дослідженнях Ю. Гільбуха, І. Гутнік, С. Коробко, С. Максименка, С. Мартиненко, С. Нагорної, О. Савченко. Вченими (Н. Беляєва, В. Бондаревський, В. Кобаль, В. Поліщук, С. Шустваль) розглянуто пізнавальний інтерес як джерело формування ключової компетентності «вміння вчитися», що підвищує інтенсивність інтелектуальної діяльності, спрямовує увагу, дає змогу підвищити якість засвоєння знань, їх функціональність. Заохочення першокласників до навчання, пізнання навколишнього світу зумовлює необхідність підготовки майбутніх учителів початкової школи до діагностичного супроводу розвитку їхніх пізнавальних інтересів.

Студіювання наукових джерел із обраної теми підтвердило активізацію інтересу науковців до діагностичної діяльності педагогів, однак ученими недостатньо розкрито проблему підготовки майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів. Поза увагою дослідників залишилися вагомні аспекти означеної проблеми, зокрема: структура, зміст, педагогічні умови підготовки майбутніх фахівців до діагностичної діяльності, відсутність діагностичного інструментарію дослідження розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів.

Водночас у контексті обраної проблеми дослідження виявлено суперечності між:

- суспільними вимогами до якості професійної підготовки вчителів початкових класів та недостатнім рівнем їхньої готовності до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів;
- необхідністю якісної професійної підготовки майбутніх фахівців початкової школи до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів та недостатнім рівнем організації освітнього процесу вищого навчального закладу до означеної діяльності;
- потребою формування у майбутніх учителів початкової школи діагностичних умінь і навичок та відсутністю відповідного науково-методичного забезпечення цього процесу.

Актуальність, наукова і практична значущість порушеної проблеми, недостатня її теоретична й методична розробленість зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: **«Підготовка майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до тематичного плану наукових досліджень Київського університету імені Бориса Грінченка «Філософські, освітологічні та методичні засади компетентісної особистісно-професійної багатопрофільної університетської освіти» (державний реєстраційний номер 0110U006274). Тему дослідження затверджено Вченою радою Київського університету імені Бориса Грінченка (протокол №1 від 23.01.2012 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації

наукових досліджень із педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол №1 від 31.01.2012 р.).

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів.

Предмет дослідження – педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів.

Мета дослідження – обґрунтувати педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів.

Відповідно до об'єкта, предмета й мети наукового пошуку визначено такі **завдання дослідження**:

1. Проаналізувати стан дослідженості проблеми у педагогічній теорії та практиці.
2. Уточнити сутність і зміст базових понять дослідження.
3. Визначити структуру готовності майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів та критерії, показники й рівні її сформованості.
4. Обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів.

Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові положення філософії щодо взаємозв'язку теорії та практики; психології – про розвиток особистості, структуру й особливості формування пізнавальних інтересів учнів; педагогіки – про цілісність і неперервність професійної підготовки майбутніх фахівців; основні принципи професійної підготовки фахівців: інформатизації та технологізації освіти; системний, діяльнісний, компетентнісний, особистісно орієнтований, індивідуальний підхід у професійній підготовці майбутніх учителів початкової школи.

Теоретичну основу дослідження складають положення філософії освіти (В. Андрущенко, В. Кремень, В. Огнев'юк); теорії неперервної професійної освіти (О. Абдулліна, А. Алексюк, Ю. Бабанський, С. Гончаренко, Н. Кузьміна, С. Сисоєва); особливості професійної підготовки вчителів початкової школи (Т. Байбара, В. Бондар, М. Вашуленко, М. Марусинець, Л. Петухова, О. Савченко, Н. Тализіна, Л. Хомич, Л. Хоружа, І. Шапошнікова); концепції педагогічної діагностики (А. Белкін, Б. Бітінас, М. Боритко, М. Голубев, А. Григор'єв, В. Завіна, К. Інгенкамп, К. Клауер, О. Кочетов, С. Мартиненко, О. Мельник); методики діагностування навченості учнів молодшого шкільного віку, розвитку їх пізнавальних процесів та інтересів (Є. Баранова, Н. Бібік, О. Савченко, Г. Щукіна).

Для реалізації мети та вирішення поставлених завдань застосовувалися **методи дослідження**: *теоретичні* – аналіз філософської, психолого-педагогічної літератури, дисертаційних досліджень з метою з'ясування стану досліджуваної проблеми; синтез, систематизація та узагальнення – для розкриття сутності та змісту базових понять дослідження, формулювання понятійно-термінологічного апарату, виокремлення основних компонентів формування готовності майбутніх учителів

початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів; *емпіричні* – психолого-педагогічне спостереження, бесіда, анкетування, тестування, самооцінка, аналіз продуктів діагностичної діяльності – для визначення показників, критеріїв і рівнів готовності майбутніх фахівців до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів; педагогічний експеримент – з метою перевірки ефективності розроблених педагогічних умов підготовки майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів; *статистичні методи* – для інтерпретації отриманих кількісних і якісних даних.

Експериментальна база дослідження. Експериментальна робота проводилася в Київському університеті імені Бориса Грінченка (м. Київ), Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка (м. Суми), Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника (м. Івано-Франківськ). На різних етапах дослідження було залучено 724 студента ОКР «бакалавр» напряму підготовки 6.010102 «Початкова освіта».

Наукова новизна і теоретичне значення результатів дослідження полягають у тому, що: *вперше* обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів, які охоплюють: формування позитивного ставлення у майбутніх фахівців початкової школи до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів; суб'єкт-суб'єктний підхід до підготовки майбутніх педагогів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів школярів; упровадження інтерактивних форм і методів у зміст підготовки майбутніх фахівців до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів; визначено структуру готовності майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів та критерії, показники й рівні її сформованості; розроблено класифікацію методів діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів на засадах гуманістичної спрямованості, дитиноцентризму й особистісно орієнтованого підходу; *уточнено* теоретичну сутність поняття «готовність майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів», яке розглядається як результат підготовки, що характеризується сформованістю знань, умінь і навичок добирати, розробляти та застосовувати діагностичні методики, прогнозувати перспективи, здійснювати педагогічну підтримку розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів; *удосконалено* навчальні програми підготовки майбутніх учителів початкової школи до діагностичної діяльності; *подальшого розвитку набуло* навчально-методичне забезпечення підготовки майбутніх фахівців до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні та впровадженні в освітній процес авторського спецкурсу «Основи діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів» із використанням технології web-квесту «Вчитель-діагност» (для студентів IV курсу напряму підготовки «Початкова освіта»); змістового модуля «Врахування індивідуально-

психологічних особливостей молодших школярів у навчально-виховному процесі» з навчальної дисципліни «Методика індивідуального навчання» (III курс); дистанційного курсу із дисципліни «Основи педагогічних досліджень» (II курс); Положення про функціонування студентської діагностичної лабораторії; програми, алгоритму діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів 6–7 річних учнів, діагностичних методик для встановлення розвитку у них пізнавальних інтересів до вивчення конкретного навчального предмету, методичних матеріалів на сторінках авторського web-сайту «Діагностичний супровід розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів» для студентів, викладачів вищих навчальних закладів, учителів початкової школи, батьків.

Висновки та результати дисертаційного дослідження можуть бути використані викладачами вищих навчальних закладів у процесі викладання навчальних курсів, слугувати вихідним матеріалом для розширення змістового наповнення навчальних дисциплін «Вступ до спеціальності» («Університетські студії», «Я–студент»), «Педагогіка», «Педагогічна діагностика». Матеріали дослідження будуть корисними студентам педагогічних спеціальностей, вчителям початкової школи, вихователям дошкільних навчальних закладів.

Результати дослідження **впроваджено** в освітній процес Київського університету імені Бориса Грінченка (акт № 212-н від 27.08.15), Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (акт № 2156 від 17.12.15), Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (акт № 01-15/03/2072 від 21.12.15), Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (довідка № 413 від 08.02.16), Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (акт № 0506/01-55/02 від 09.02.16), навчально-виховний процес спеціалізованої загальноосвітньої школи I – III ступенів № 314 з поглибленим вивченням іноземної мови Дарницького району м. Києва (довідка № 311 від 08.12.15), загальноосвітньої школи I ступеня № 8, м. Івано-Франківська (довідка № 205 від 15.12.15).

Особистий внесок автора. У статті «Застосування діагностичних завдань у процесі вимірювання навчальних компетентностей учнів початкової школи», написаній у співавторстві з С. Мартиненко, здобувачу належить розроблення діагностичних завдань для вимірювання математичної, природознавчої та іншомовної компетентностей молодших школярів.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження оприлюднено на науково-практичних конференціях, зокрема: *міжнародних* – «Розвиток особистості в умовах трансформаційного суспільства» (Київ, 2012), «Сучасні стратегії університетської освіти: якісний вимір» (Київ, 2012), «Психолого-педагогічні проблеми в освітньому процесі» (Харків, 2012), «Європейська інтеграція вищої освіти України в контексті Болонського процесу» (Київ, 2013), «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (Київ, 2014), «Психолого-педагогічні засади роботи вихователя інклюзивних груп дошкільних навчальних закладів (Рівне, 2014); *всеукраїнських* – «Особистісно-професійна підготовка вчителя до здійснення навчально-творчої діяльності молодшого школяра» (Київ, 2012), «Сучасний урок мови й літератури:

проблеми пошуку перспективи» (Глухів, 2012), «Дослідження молодих учених у контексті розвитку сучасної науки» (Київ, 2012, 2013, 2015, 2016), «Актуальні проблеми педагогічної науки» (Миколаїв, 2012), «Сучасні технології розвитку професійної майстерності майбутніх учителів» (Умань, 2013), «Реалізація компетентнісного підходу до формування професійної компетентності майбутнього вчителя початкової школи» (Київ, 2014), «Розвиток обдарованості молодшого школяра: діагностика, проектування, психолого-педагогічний супровід» (Чернігів, 2015); *міських* – «Реалізація компетентнісного підходу до формування професійної компетентності майбутнього вчителя початкової школи» (Київ, 2014); *педагогічних читаннях* – «Психолого-педагогічні Челпанівські читання» (Київ, 2013), Десяті педагогічні читання пам'яті М. М. Дарманського «Розвиток системи освіти України в умовах євроінтеграційних процесів: здобутки і перспективи» (Хмельницький, 2015); «Методична спадщина М. В. Богдановича: сучасний контекст» (Київ, 2015).

Публікації. Основні результати дослідження висвітлено у 20 публікаціях, з них: 11 статей – у наукових фахових виданнях України, 2 – зарубіжних наукових періодичних виданнях, 5 статей – збірниках матеріалів міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій, 2 – науково-методичних виданнях.

Структура й обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (341 найменування, з них 11 – іноземними мовами, 22 – інтернет-ресурси), 19 додатків. Загальний обсяг дисертації – 318 сторінок. Обсяг основного тексту становить 201 сторінку. Рукопис містить 37 таблиць і 27 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність дослідження обраної проблеми; визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, методологічну і теоретичну основу, методи дослідження; його наукову новизну, теоретичне і практичне значення результатів наукового пошуку; наведено відомості про їх апробацію та впровадження, зазначено особистий внесок і публікації автора, структуру й обсяг дисертації.

У **першому розділі** «*Підготовка майбутніх учителів початкових класів до діагностичної діяльності як педагогічна проблема*» подано результати ретроспективного аналізу досліджуваної проблеми; охарактеризовано сутність базових понять дослідження; розкрито особливості розвитку пізнавальних інтересів учнів; висвітлено сучасний стан підготовки майбутніх фахівців до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів.

Теоретичний аналіз філософських, психолого-педагогічних джерел засвідчив, що підготовка майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів як складова професійної діяльності є однією з найактуальніших у педагогічній теорії та практиці. Це пов'язано зі здійсненою реформою сучасної початкової школи, що передбачає методологічну переорієнтацію навчально-виховного процесу на раннє виявлення, розкриття потенціалу дітей, їх розвиток із урахуванням вікових і психологічних особливостей. Встановлено, що у процесі історичного розвитку освіти окремі аспекти

діагностичної діяльності вчителя були предметом розгляду філософів античності, психологів і педагогів. Зазначено, що проблема підготовки фахівців початкової освіти до діагностичної діяльності хоча й знайшла відображення в низці наукових розвідок, але чітких уявлень про цілісність діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів у педагогічній теорії не виявлено.

Вивчення психолого-педагогічних джерел уможливило визначити функції, методи, прийоми і засоби педагогічної діагностики, її місце у структурі професійної діяльності, а також розкрити сутність, зміст, принципи (цілісності, поетапності, міждисциплінарності, безперервності, зв'язку теорії з практикою, єдності навчання і самостійної роботи, самоактуалізації, індивідуальності, суб'єктності, вибору, довіри та підтримки) і підходи (системний, діяльнісний, компетентнісний, особистісно орієнтований, індивідуальний) професійної підготовки вчителів початкової школи до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів.

У розділі схарактеризовано методи діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів, які охоплюють чотири групи: збір та інтерпретація отриманих даних (аналіз, синтез, узагальнення); вивчення пізнавальних інтересів молодших школярів (педагогічне спостереження, бесіда, педагогічне інтерв'ю, анкетування, тестування, вивчення «продуктів діяльності» учнів, педагогічні ситуації); контроль і корекція розвитку пізнавальних інтересів учнів (вивчення зацікавленості під час навчання, дослідження успішності у навчально-пізнавальній діяльності); прогнозування подальшого розвитку пізнавальних інтересів дітей (моделювання, прогнозування, проектування).

Аналіз наукових джерел дав змогу уточнити сутність і зміст базових понять дослідження. Професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів у дисертації подається як організований і систематичний процес формування комплексу професійних і особистісних якостей, що охоплюють професійні знання, вміння та навички, загальну, професійну і фахову компетентності, які мають бути сформованими під час здобуття освіти у вищому навчальному закладі. Діагностичний супровід розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів тлумачемо як сукупність взаємопов'язаних дій, діагностичних методів, прийомів і засобів, спрямованих на виявлення стану та рівнів розвитку пізнавальних інтересів дітей, а також прогнозування результатів їхньої навченості, вихованості, створення сприятливих умов для цього (за С. Мартиненко). Готовність майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів визначаємо як результат підготовки, що характеризується сформованістю діагностичних знань, умінь і навичок, здатністю добирати, розробляти та застосовувати діагностичні методики, прогнозувати перспективи, здійснювати педагогічну підтримку розвитку пізнавальних інтересів дітей.

У дисертації сконцентровано особливу увагу на діагностичному супроводі розвитку пізнавальних інтересів 6–7 річних учнів, оскільки цей вік визначається активними новоутвореннями, появою нової навчальної діяльності. Встановлено, що максимум інтересу до шкільного навчання припадає на 6–6,5 років, після чого настає річний спад, потім – підйом, однак інтерес уже не досягає попереднього рівня (за В. Поліщуком). З цією метою було виокремлено етапи діагностичного супроводу

розвитку пізнавальних інтересів: перший етап – організаційно-підготовчий (прийом дітей до першого класу, діагностування шкільної готовності дітей шести-семи років); другий – початковий (діагностування сформованості пізнавального інтересу в учнів першого класу); третій – поточно-коригувальний (діагностування результативності навчально-пізнавальної діяльності учнів другого класу); четвертий – оцінювально-контрольний (діагностування сформованості особистісних новоутворень і соціального статусу учнів третього класу); п'ятий – підсумково-загальнювальний (діагностування готовності учнів четвертого класу до навчання в основній школі). Розроблено програму та алгоритм діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів дітей у процесі їхньої підготовки до школи і навчання в першому класі. На їх основі створено й апробовано комплекс діагностичних методик для встановлення розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів до конкретного навчального предмету (читання, математики, іноземної мови, природознавство, образотворчого і музичного мистецтва).

Визначено структуру готовності майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів, яка розглядається як сукупність мотиваційного, змістового, операційного, контрольно-коригувального, рефлексивного компонентів, що взаємообумовлені та пов'язані між собою. Мотиваційний компонент охоплює усвідомлення студентами значущості діагностичного супроводу, професійно-педагогічну налаштованість на здійснення означеної діяльності; змістовий – володіння майбутніми фахівцями теоретичними знаннями про індивідуально-психологічні особливості молодших школярів, розвиток їхніх пізнавальних інтересів, сутність діагностичного супроводу, методи і технології його здійснення; операційний – здатність до реалізації означеної діяльності, проектування та застосування діагностичних методик у роботі з молодшими школярами; контрольно-коригувальний – перевірку сформованості діагностичних знань і вмінь задля визначення та підвищення рівня готовності до означеного виду діяльності; рефлексивний – усвідомлення взаємозв'язку особистісної та суспільної значущості діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів у контексті професійно-педагогічної діяльності, а також розвиток у студентів рефлексивних умінь.

Розглянуто сучасний стан підготовки майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів, задля чого проаналізовано зміст навчальних планів і програм. Проведене анкетування серед студентів напряду підготовки «Початкова освіта» і вчителів початкової школи щодо розуміння ними сутності та технології діагностичного супроводу засвідчило їх недостатню готовність до діагностичної діяльності. З'ясовано типові труднощі, які відчувають учителі під час діагностичної діяльності, основними серед яких були: незначне бажання учнів і батьків співпрацювати з вчителем (22%); брак часу на діагностичну діяльність (15%); обмаль відповідної літератури, тестів, анкет із окресленої проблематики (23%); недостатній обсяг знань, умінь і навичок щодо володіння діагностичними методиками вивчення рівнів розвитку пізнавальних інтересів учнів (5%); виявлення та встановлення причин неуспішності школярів (13%).

Зроблено висновок про необхідність поглиблення змістово-методичного забезпечення навчальним матеріалом, спрямованим на формування готовності до здійснення означеної діяльності. Констатувальний етап експерименту підтвердив актуальність і доцільність дослідження виокремленої проблеми.

У **другому розділі** *«Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів»* обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх фахівців до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів, який охоплює: формування у майбутніх учителів початкових класів позитивного ставлення до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів; суб'єкт-суб'єктний підхід до підготовки майбутніх педагогів до означеної діяльності; впровадження інтерактивних форм і методів у зміст підготовки майбутніх фахівців до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів.

Встановлено, що основними складовими формування у студентів позитивного ставлення до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів є: розширення професійного світогляду; застосування інтерактивних форм і методів підготовки; залучення майбутніх фахівців до самостійної навчальної та дослідницької діяльності; апробація діагностичних методик під час педагогічної практики у початковій школі; створення необхідної інформаційної та матеріально-технічної бази вищого навчального закладу. З цією метою створено студентську діагностичну лабораторію, діяльність якої спрямовано на підвищення якості підготовки до діагностичної діяльності, розвиток науково-дослідної роботи студентів на основі педагогічної діагностики, стимулювання їх до навчально-пошукової роботи та висвітлення результатів наукових пошуків на конференціях, семінарах і майстер-класах, а також створення сприятливих умов для підвищення ефективності практико орієнтованої фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи, формування у них діагностичної компетентності. Проходження web-квесту «Вчитель-діагност» дало змогу вдосконалити та закріпити теоретичні знання, практичні вміння і навички з означеної діяльності за допомогою використання інформаційних Інтернет-ресурсів. Доведено, що діяльність студентської діагностичної лабораторії, впровадження web-квесту «Вчитель-діагност» у професійній підготовці уможливили підвищити мотиваційну готовність майбутніх фахівців до діагностичної діяльності, прагнення опанувати теоретичними основами діагностичного супроводу, зацікавленість у його здійсненні.

Доведено, що суб'єкт-суб'єктний підхід до підготовки майбутніх педагогів до діагностичної діяльності, спрямований не лише на засвоєння певної суми теоретичних знань, а й на способи їх застосування, активізацію мисленнєвої діяльності студентів. Охарактеризовано адаптаційний, об'єктно-суб'єктний, міжсуб'єктний рівні педагогічної взаємодії у процесі формування готовності студентів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів. Обґрунтовано позицію викладача під час здійснення суб'єкт-суб'єктного підходу у професійній підготовці до зазначеної діяльності, зокрема: ціннісне ставлення до особистісно-професійного зростання майбутніх фахівців початкової школи; реалізація модернізованих педагогічних функцій; акмеологічна

спрямованість професійної діяльності та педагогічної взаємодії, а також суб'єктна позиція студента у процесі педагогічної взаємодії з викладачем (цілеспрямованість, активність, академічна мобільність, самостійність, креативність, готовність до здійснення діагностичної діяльності).

Зазначено, що впровадження інтерактивних форм і методів у зміст підготовки майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів є цілісним процесом, спрямованим на підготовку конкурентоспроможних фахівців із чітко сформованою потребою у постійній самоосвіті та саморозвитку. Зміст підготовки здійснювався відповідно до навчального плану, що охоплював психолого-педагогічну і методичну складові. Психолого-педагогічна підготовка здійснювалася під час засвоєння студентами теоретичних знань із навчальних дисциплін «Вступ до спеціальності» («Університетські студії», «Я – студент»), «Психологія загальна та вікова», «Основи педагогіки», «Психологія педагогічна», «Дидактика», «Основи педагогічних досліджень», «Основи психодіагностики», «Методика індивідуального навчання», «Основи педагогічної діагностики», спецкурсу «Основи діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів», що дало змогу сформулювати підґрунтя для здобуття діагностичних знань. Методична підготовка ґрунтувалася на оволодінні практичними вміннями та навичками здійснення діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів (проектування методик, розроблення діагностичного анкетування, тестування, їх застосування на практиці). Зазначена складова охоплювала проходження педагогічної практики (навчальна (психолого-педагогічна) та педагогічна); навчальні заняття в Центрі практичної підготовки, дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладах; відвідування студентської діагностичної лабораторії.

У розділі розкрито підготовку майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів як поетапне системне навчання, що передбачає поступове ознайомлення з означеним видом педагогічної діяльності, починаючи з вивчення навчальної дисципліни «Вступ до спеціальності» («Університетські студії», «Я – студент» (I курс, I семестр), «Основи педагогічних досліджень» (II курс, III семестр), «Методика індивідуального навчання» (III курс, V семестр), «Основи педагогічної діагностики» (IV курс, VII семестр) й завершуючи спецкурсом «Основи діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів» (IV курс, VIII семестр). Ця поетапність уможливила на достатньому рівні сформулювати готовність майбутніх фахівців до здійснення означеної діяльності за мотиваційним, змістовим, операційним, контрольним-коригувальним і рефлексивним компонентами. Обґрунтовано доцільність застосування як традиційних (лекційні, семінарські, практичні заняття, індивідуальна й самостійна робота), так і інтерактивних форм (активні лекції, дискусії, робота в малих групах, парах, «круглі столи», майстер-класи, тренінги, діяльність у студентській діагностичній лабораторії) професійної підготовки студентів до діагностичної діяльності, що дозволило оптимально поєднати їх із систематичною самостійною навчально-пізнавальною діяльністю; забезпечило системне повторення, поглиблення і закріплення діагностичних знань, а

також формування і розвиток вмінь і навичок діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів.

Виокремлено чотири групи методів підготовки майбутніх учителів початкової школи до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів дітей (організація та здійснення навчально-пізнавальної діяльності, стимулювання та мотивації навчальної діяльності, контроль і самоконтроль, бінарні (інтегровані), активні). У процесі дослідження доведено, що перевага має надаватися бінарним (інтегрованим) і активним (ділова і рольова гра, «акваріум», аукціон знань, «діагностична тека») методам, застосуванню інформаційних, мультимедійних технологій (форум, блог, «живий журнал», web-сайт, web-квест), що сприяють активізації пізнавальної діяльності студентів, поліпшенню якості передачі та засвоєння ними діагностичних знань, умінь і навичок.

Суттєвою складовою підготовки майбутніх фахівців до означеної діяльності було розроблення програми і викладання спецкурсу «Основи діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів» (для студентів IV курсу), що розрахований на 2 кредити ECTS (72 год.). Мета спецкурсу полягала в удосконаленні підготовки студентів до професійно-діагностичної діяльності; формуванні діагностичних умінь на основі інтеграції знань про специфіку діагностичної діяльності, зміст і структуру діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів. Зміст спецкурсу складався з двох модулів: «Теоретичні засади діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів», «Технології здійснення діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів», які охоплювали інтеграцію здобутих студентами діагностичних знань, умінь і навичок. Особливістю його викладання було те, що навчальні заняття проводилися на дослідницькій основі в початковій школі, Центрі практичної підготовки, де студенти мали змогу в умовах реального навчального середовища вивчати розвиток пізнавальних інтересів учнів.

Відсутність діагностичного інструментарію зумовило розроблення інтернет-сайту «Діагностичний супровід розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів» для студентів III–IV курсів, учителів початкової школи, батьків учнів, що містив результати наукових досліджень, присвячених діагностуванню пізнавальних інтересів дітей 6–7 років. Проектування означеного сайту спричинено необхідністю швидкого і вільного доступу до інформації, пов'язаної з діагностичним супроводом розвитку пізнавальних інтересів учнів, що значно полегшила її пошук і застосування у практичній діяльності.

У третьому розділі «Організація та проведення експериментальної роботи» охарактеризовано особливості експериментальної перевірки ефективності педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів; подано аналіз результатів експериментальної роботи; визначено перспективи подальшого наукового пошуку.

Педагогічний експеримент тривав упродовж 2011–2015 навчальних років. У експериментальній роботі взяло участь 724 студенти ОКР «бакалавр» напряму підготовки «Початкова освіта», зокрема: 351 студент – IV курсу (з метою з'ясування забезпечення вищим навчальним закладом готовності випускників до означеної

діяльності) і 373 – I курсу (ЕГ – 187 осіб; КГ – 186 осіб). Мета експерименту полягала в перевірці ефективності педагогічних умов підготовки майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів.

На підготовчому етапі визначено структуру готовності майбутніх учителів початкової школи до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів, її компоненти (мотиваційний, змістовий, операційний, контрольнo-коригувальний, рефлексивний), критерії (мотиваційно-ціннісний, продуктивно-когнітивний, операційно-діяльнісний, контрольнo-корекційний, рефлексивно-оцінювальний), що уможливило визначити відповідні рівні. Творчий рівень характеризувався стійкою особистісно-професійною мотивацією студентів до здійснення діагностичної діяльності; досконалим володінням діагностичними знаннями та вміннями, творчим їх застосуванням на практиці, що є свідченням сформованості діагностичної компетентності; діагностичні дії відповідають меті, вирізняються достатньою точністю і визначаються найбільш раціональним їх поєднанням; самостійним розробленням діагностичних завдань; здатністю до професійно-педагогічної та діагностичної діяльності. Продуктивно-творчий рівень передбачав достатнє володіння теоретичними знаннями з педагогічної діагностики, сформовані діагностичні вміння та навички, що сприяло ефективному здійсненню діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів; прагнення до саморозвитку і самовдосконалення, але у студентів спостерігалася нестійка зовнішня й внутрішня мотивація; у них виникали труднощі під час розроблення діагностичних завдань, критичного оцінювання власних знань, умінь і навичок, аналізу недоліків у діагностичній діяльності. Продуктивний рівень визначався стійкою орієнтацією студентів на оволодіння професійними знаннями; комплексом діагностичних умінь, що в основному склався, але в їхніх діях недостатньо застосовувалися психолого-педагогічні знання; переважали стереотипні форми проведення діагностичної діяльності; спостерігалася ініціатива до здійснення діагностичного супроводу, прагнення до вдосконалення діагностичних умінь і навичок. Репродуктивний рівень був свідченням незначного обсягу в студентів знань із педагогічної діагностики; недостатньою особистісно-професійною мотивацією; їхні діагностичні дії були ще професійно неусвідомленими або обмежено усвідомленими, вони виконувалися інтуїтивно, за шаблоном; не завжди спостерігалася бажання вдосконалювати власні діагностичні вміння і навички.

На констатувальному етапі експерименту визначено стан готовності майбутніх фахівців до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів. Відповідно до розроблених компонентів на основі діагностичних методів (психолого-педагогічного спостереження, рефлексивної схеми, анкетування, тестування, завдань діагностичного характеру під час лекційних, семінарських, практичних занять, педагогічної практики та науково-дослідної роботи) виокремлено відповідні рівні: творчий, продуктивно-творчий, продуктивний, репродуктивний.

На формуальному етапі в освітній процес вищих навчальних закладів впроваджено педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів; включено у зміст навчальних дисциплін теоретичні знання про діагностичний

супровід розвитку пізнавальних інтересів учнів; залучено студентів до діяльності студентської діагностичної лабораторії; введено до навчальних програм «Основи педагогічних досліджень» (II курс) змістових модулів «Особливості наукового дослідження молодших школярів»; «Методика індивідуального навчання» (III курс) – «Врахування індивідуально-психологічних особливостей молодших школярів у навчально-виховному процесі»; проведено спецкурс «Основи діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів» (IV курс), у межах якого передбачено проходження web-квесту «Вчитель-діагност»; зміст навчальної (психолого-педагогічної) (III курс) та педагогічної (IV курс) практики розширено завданнями з діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів. Зазначено, що студенти контрольних груп навчалися за традиційною програмою без змістового розширення методичної складової підготовки до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів.

Контрольним етапом експерименту передбачено статистичну перевірку готовності майбутніх фахівців до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів. Для досягнення мети оброблено здобуті емпіричні дані, співвіднесено результати педагогічного експерименту з метою і завданнями дослідження. Доведено, що визначені педагогічні умови достатньою мірою спрямовані на формування конкретного компонента готовності студентів до діагностичного супроводу, тому їх інтеграція й поетапне впровадження забезпечило цілісне формування всіх складових.

Аналіз стану готовності майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів за мотиваційним, змістовим, операційним, контрольньо-коригувальним і рефлексивним компонентами підтвердив їх позитивну динаміку (табл. 1).

Таблиця 1

**Динаміка сформованості готовності майбутніх учителів
початкових класів до діагностичного супроводу розвитку
пізнавальних інтересів молодших школярів (у %)**

Рівні	Констатувальний етап		Контрольний етап	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
Репродуктивний	81,1	81,8	61,8	11,2
Продуктивний	15,1	14,4	21,5	33,7
Продуктивно-творчий	2,7	2,7	9,2	32,6
Творчий	1,1	1,1	7,5	22,5

Результати експерименту засвідчили істотну позитивну зміну у студентів ЕГ щодо сформованості готовності до означеного виду діяльності. Творчий рівень готовності до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів (за мотиваційним компонентом) мають 24,1% студентів ЕГ і 8,1% КГ; продуктивно-творчий – 28,8% ЕГ і 11,3% КГ; продуктивний – відповідно 36,9% і 28,0%, репродуктивний – 10,2% і 52,6%. За операційним і контрольньо-коригувальним компонентами, в ЕГ і КГ до творчого рівня на констатувальному етапі не було віднесено жодного студента. Однак на контрольному етапі відбулися значні зміни:

до творчого рівня операційного компоненту в ЕГ віднесено 19,3% респондентів, у КГ – 7,0%; продуктивно-творчого – 32,6% ЕГ і 7,5% КГ; продуктивного – відповідно 35,8% і 19,4%, а також репродуктивного – 12,3% і 66,1%.

Статистичну достовірність результатів педагогічного експерименту підтверджено розрахунками критеріїв Пірсона χ^2 і Фішера ϕ^* , за допомогою яких доведено, що показники готовності студентів експериментальних груп до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів після педагогічного експерименту були значно вищі, ніж у респондентів контрольних груп.

ВИСНОВКИ

Теоретичне та експериментальне вирішення проблеми підготовки майбутніх фахівців початкової школи до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів дало підстави для таких висновків:

1. На основі аналізу філософських, психолого-педагогічних джерел доведено, що означена проблема, попри значний пласт наукових здобутків, не була предметом цілісного дослідження. Вивчення наукових джерел уможливило розкрити сутність професійної підготовки вчителів початкової школи, охарактеризувати історичні аспекти розвитку та функціонування педагогічної діагностики, уточнити її основні функції (мотиваційну, інформаційну, особистісно орієнтовану, розвивальну, виховну, контрольну, оцінювальну, корекційну прогностичну); систематизувати методи діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів (збір та інтерпретація отриманих даних; вивчення пізнавальних інтересів молодших школярів; контроль та корекція, прогнозування розвитку пізнавальних інтересів). Розроблено етапи діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів, які охоплювали організаційно-підготовчий, початковий, поточно-корегувальний, оцінювально-контрольний та підсумково-узагальнювальний. Виокремлено цикли діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів 6–7 річних учнів у процесі їх підготовки та навчання у першому класі, апробовано програму та алгоритм здійснення означеної діяльності. З'ясовано, що більшість учителів недостатньо вмотивовані та готові до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів, відтак гальмівним чинником здійснення такої діяльності є відсутність діагностичного інструментарію вивчення розвитку пізнавальних інтересів учнів.

2. Проаналізовано базові поняття дослідження. Професійну підготовку майбутніх учителів початкових класів подано як організований і систематичний процес формування комплексу особистісно-професійних якостей, що охоплюють професійні знання, вміння та навички, загальну, професійну і фахову компетентність, які мають бути сформовані під час здобуття освіти у вищому навчальному закладі. Діагностичний супровід розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів визначено як сукупність взаємопов'язаних дій, діагностичних методів, прийомів і засобів, спрямованих на виявлення стану та рівнів розвитку пізнавальних інтересів дітей, а також прогнозування результатів їхньої навченості, вихованості, створення сприятливих умов для цього. Уточнено теоретичну сутність

поняття «готовність майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів», яке подається як результат підготовки, що характеризується сформованістю діагностичних знань, умінь і навичок, здатністю добирати, розробляти та застосовувати діагностичні методики, прогнозувати перспективи, здійснювати педагогічну підтримку розвитку пізнавальних інтересів дітей.

3. Визначено структуру готовності майбутніх учителів початкової школи до діагностичної діяльності. Охарактеризовано складові мотиваційного, змістового, операційного, контроль-коригувального, рефлексивного компонентів, відповідно встановлені критерії (мотиваційно-ціннісний, продуктивно-когнітивний, операційно-діяльнісний, контроль-корекційний, рефлексивно-оцінювальний) готовності майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів. Залежно від прояву показників виокремлено та охарактеризовано рівні готовності майбутніх фахівців до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів, зокрема: творчий, що передбачав досконале володіння студентами діагностичними знаннями та вміннями, творче застосування діагностичних методів на практиці, сформовану діагностичну компетентність; продуктивно-творчий, що характеризувався достатнім володінням теоретичними знаннями та практичними навичками з педагогічної діагностики, нестійкою зовнішньою й внутрішньою мотивацією. На продуктивному рівні у майбутніх фахівців комплекс діагностичних умінь в основному склався, але в їх діях недостатньо виявлялися психолого-педагогічні знання; переважали стереотипні форми діагностичної діяльності; репродуктивний рівень визначався незначним обсягом теоретичних знань і практичних умінь із педагогічної діагностики, діагностичні дії були професійно неусвідомленими або недостатньо усвідомленими, вони виконуються інтуїтивно, за певним шаблоном.

4. Обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів, які охоплюють: формування позитивного ставлення до необхідності діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів; суб'єкт-суб'єктний підхід до підготовки майбутніх педагогів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів; упровадження інтерактивних форм і методів у зміст підготовки майбутніх фахівців до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів. Для реалізації першої умови визначено основні складники формування у майбутніх учителів початкових класів позитивного ставлення до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів. Для реалізації другої умови виокремлено адаптаційний, об'єктно-суб'єктний, міжсуб'єктний рівні суб'єкт-суб'єктної взаємодії студентів і викладачів у професійній підготовці до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів. Охарактеризовано позицію викладача у процесі здійснення суб'єкт-суб'єктного підходу до підготовки майбутніх фахівців до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів, що характеризується ціннісним ставленням до особистісно-професійного зростання майбутніх фахівців початкової школи; реалізацією модернізованих педагогічних функцій; акмеологічною

спрямованістю професійної діяльності та педагогічною взаємодією. Обґрунтовано суб'єктну позицію студентів у процесі педагогічної взаємодії з викладачем, що передбачає цілеспрямованість, активність, академічну мобільність, самостійність, креативність, готовність до здійснення діагностичної діяльності.

Забезпечення третьої педагогічної умови можливе шляхом оновлення та розширення змістового наповнення навчальних дисциплін діагностичними знаннями, вміннями і навичками («Вступ до спеціальності», «Педагогіка загальна», «Психологія загальна та вікова», «Педагогічна психологія», «Основи педагогічних досліджень», «Методика індивідуального навчання», «Психодіагностика»). Розроблено та впроваджено спецкурс «Основи діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів» (IV курс), у межах якого передбачено проходження студентами web-квесту «Вчитель-діагност». Встановлено, що ефективними формами підготовки майбутніх фахівців до означеної діяльності є традиційні (лекційні, семінарські, практичні заняття, індивідуальна і самостійна робота) та інтерактивні (дискусії, інтерактивні лекції, робота в парах, малих групах, круглі столи, майстер-класи, тренінги, діяльність у студентській діагностичній лабораторії). Відповідно методами визначено навчально-пізнавальні, ділові ігри, диспути, моделювання педагогічних ситуацій, розв'язання педагогічних задач, аукціони знань; засобами – форум, блог, «живий журнал», web-сайт, web-квест.

Ефективність педагогічних умов доведено експериментально, про що свідчить позитивна динаміка якісних і кількісних показників сформованості компонентів готовності студентів до означеного виду діяльності, достовірність яких підтверджено методами математичної статистики критеріями Пірсона χ^2 і Фішера ϕ^* .

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів обраної проблеми, а лише відбиває основні положення дисертаційної роботи. Перспективними для наукового пошуку є підбір та апробація ефективних методів формування у студентів діагностичних умінь під час вивчення психолого-педагогічних дисциплін, проходження педагогічної практики, розроблення діагностичного інструментарію вивчення розвитку пізнавальних інтересів школярів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Новик І. М. Особливості підготовки майбутніх учителів початкової школи до діагностування пізнавального інтересу учнів першого класу / І. М. Новик // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К. : Логос, 2012. – С. 193–199.

2. Новик І. М. Особливості мотивації майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів / І. М. Новик // Теоретичний і науково-методичний часопис «Вища освіта України». – 2013. – №3 (дод. 2). – С. 221–224. – (Галузь пед. та філос. науки)

3. Новик І. М. Діагностичний супровід розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів / І. М. Новик // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : зб. наук. пр. / Уман. держ. педагог. ун-т ім. Павла Тичини / ред.кол. : Н. С. Побірченко (гол. ред.) та інші. – Умань: ФОП Жовтий О. О., 2013. – Вип. 47. – С. 160–166.

4. Новик І. М. Педагогічна діагностика як складова професійної діяльності вчителя початкової школи / І. М. Новик // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Григорія Сковороди». – Дод. 1 до Вип. 29, Том I : Тематич. вип. «Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання». – К. : Гнозис, 2013. – С. 391–397.

5. Новик І. М. Сучасні підходи до підготовки майбутніх учителів початкових класів до діагностування розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів / І. М. Новик // Проблеми сучасної педагогічної освіти: зб. ст. – Ялта : РВВ КГУ, 2013. – Вип. 41. – Ч.1. – С. 301–306. – (Сер. : Педагогіка і психологія).

6. Новик І. М. Теоретичні засади підготовки майбутніх учителів початкової школи до діагностування / І. М. Новик // Проблеми сучасної педагогічної освіти: зб.ст. – Ялта: РВВ КГУ, 2013. – Вип. 40. – Ч.2. – С. 144–150. – (Сер. : Педагогіка і психологія).

7. Новик І. М. Використання web-квестів у професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів / І. М. Новик // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Григорія Сковороди». – Дод. 1 до Вип. 35, Том VI (57) : Тематич. вип. «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». – К. : Гнозис, 2014. – С. 295–302.

8. Новик І. М. Орієнтовні методики діагностування пізнавальних інтересів шестирічних учнів / І. М. Новик // Проблеми сучасної педагогічної освіти : зб.ст. – Ялта : РВВ КГУ, 2014. – Вип.43. – Ч.2. – С. 210–215. – (Сер. : Педагогіка і психологія).

9. Новик І. М. Формування діагностичної компетентності у майбутніх учителів початкової школи / І. М. Новик // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Григорія Сковороди». – Дод. 4 до Вип. 31 : Тематич. вип. «Проблеми емпіричних досліджень у психології». – К. : Гнозис, 2014. – С. 339–345.

10.Новик І. М. Застосування діагностичних завдань у процесі вимірювання навчальних компетентностей учнів початкової школи / С. М. Мартиненко, І. М. Новик // Педагогічний процес : теорія і практика : зб. наук. пр. / Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, Благод. фонд ім. Антона Макаренка. – К.: Едельвейс, 2015. – Вип. 1 – 2. – С. 101–107.

11.Новик І. М. Діагностування обдарованості учнів молодшого шкільного віку / І. М. Новик // Вісн. Чернігів. нац. пед. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка. Вип. 125 / Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. Носко М. О. – Чернігів : ЧНПУ, 2015. – С. 339–342.

12.Новик И. М. Диагностирование познавательных интересов учеников 6 – 7 лет как составляющая профессиональной подготовки будущих учителей начальной школы / И. М. Новик // Вектор науки ТГУ. Серия : Педагогика, психология. – 2013. – №3. – С. 200–202.

13. Novyk I. Approximate methods for cognitive interests of six years children diagnosis / I. Novyk // Europäische Fachhochschule European Applied Sciences. – 2014. – № 7. – P. 19–21.

14.Новик І. М. Застосування педагогічного діагностування в професійній підготовці майбутніх учителів початкової школи / І. М. Новик // Психолого-педагогічні проблеми в освітньому процесі : зб. наук. ст. / Харк. нац. пед. ун-т Г. Сковороди. – Х. : ХНПУ ; ХОГОКЗ, 2012. – С. 182–187.

15.Новик І. М. Сутність і функції педагогічної діагностики вчителя початкових класів / І. М. Новик // Актуальні проблеми педагогічної науки : матер. III Всеукр. наук.-практ. заочної конф., 09–11 лис. 2012 р. / Всеукраїн. громад. об'єднання «Нова освіта». – Миколаїв : 2012. – С. 52–54.

16.Новик І. М. Теоретичні основи професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до діагностичної діяльності / І. М. Новик // Сучасні стратегії університетської освіти: якісний вимір : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 28–29 бер. 2012 р. / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка та ін.; за заг. ред. В. О. Огнев'юка [редкол. : В. О. Огнев'юк, В. П. Андрущенко, Л. Л. Хоружа, О. М. Олексюк, О. В. Уваркіна, Н. М. Віннікова]. – К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. – С. 268–273.

17.Новик І. М. Особливості використання педагогічної діагностики вчителями початкової школи: теорія та практика / І. М. Новик // Педагогіка та психологія: сучасні проблеми та перспективи розвитку : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 3 лис. 2012 р. – К. : ГО «Київ. наук. організація педагогіки і психології», 2012. – С. 58–61.

18.Новик І. М. Педагогічна практика як складова професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів / І. М. Новик // Десяті пед. читання пам'яті М. М. Дарманського «Розвиток системи освіти України в умовах євроінтеграційних процесів: здобутки і перспективи» : матер. Всеукр. наук.-практ. конф., 14 квіт. 2015 р. / Хмельн. обл. держ. адмін., Хмельн. обл. рада, Хмельн. гум.-пед. акад. – Хмельницький : ХГПА, 2015. – С. 69–71.

19.Новик І. М. Діагностичні методики визначення рівня пізнавального інтересу до вивчення іноземної мови / І. М. Новик // Початкова школа і сучасність. – 2015. – № 9 (13). – С. 12–15.

20.Новик І. М. Формування готовності майбутніх учителів початкової школи до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів / І. М. Новик // Молодий вчений. – 2016. – №3. – С. 405–408.

Новик І. М. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Київський університет імені Бориса Грінченка. – Київ, 2016.

У дисертаційній роботі подано теоретико-експериментальне дослідження підготовки майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів; здійснено науковий аналіз зазначеної проблеми у педагогічній теорії та практиці. Розроблено програму і алгоритм діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів дітей у процесі

їх підготовки до школи і навчання у першому класі. Обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх фахівців до означеного виду діяльності, до яких віднесено: формування позитивного ставлення у майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів; суб'єкт-суб'єктний підхід до підготовки майбутніх педагогів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів; впровадження інтерактивних форм і методів у зміст підготовки майбутніх фахівців до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів.

Експериментально перевірено й доведено ефективність розроблених педагогічних умов підготовки майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів.

Ключові слова: професійна підготовка, діагностичний супровід, пізнавальний інтерес, діагностичний супровід розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів, готовність майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів.

Новик І. М. Подготовка будущих учителей начальных классов к диагностическому сопровождению развития познавательных интересов младших школьников. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Киевский университет имени Бориса Гринченко. – Киев, 2016.

Диссертационная работа содержит теоретико-экспериментальное исследование подготовки будущих учителей начальных классов к диагностическому сопровождению развития познавательных интересов младших школьников. Осуществлен научный анализ указанной проблемы в педагогической теории и практике; охарактеризованы функции и методы педагогической диагностики, место диагностики в общей структуре педагогической деятельности учителя, а также раскрыты сущность и содержание профессиональной подготовки учителей начальных классов к диагностическому сопровождению развития познавательных интересов учащихся. Проанализированы современные тенденции подготовки будущих учителей начальных классов к определенному виду деятельности.

Обосновано содержание базовых (профессиональная подготовка учителей начальных классов, диагностическое сопровождение развития познавательных интересов младших школьников, готовность будущих учителей начальных классов к диагностическому сопровождению развития познавательных интересов учащихся) понятий исследования. Поданы педагогические условия подготовки будущих специалистов начальных классов к диагностическому сопровождению развития познавательных интересов учащихся, к которым отнесены: формирование позитивного отношения у будущих учителей начальных классов к диагностическому сопровождению развития познавательных интересов младших школьников; субъект-субъектный подход в подготовке будущих педагогов к диагностическому сопровождению развития познавательных интересов младших школьников; внедрение интерактивных форм и методов в содержание подготовки будущих учителей к

диагностическому сопровождению развития познавательных интересов учащихся.

В работе охарактеризованы компоненты (мотивационный, содержательный, операционный, контрольно-корректирующий, рефлексивный), критерии (мотивационно-ценностный, продуктивно-когнитивный, операционно-деятельностный, контрольно-коррекционный, рефлексивно-оценочный), показатели и уровни (творческий, продуктивно-творческий, продуктивный, репродуктивный) готовности будущих учителей начальных классов к диагностическому сопровождению развития познавательных интересов младших школьников.

Экспериментально проверена эффективность педагогических условий подготовки будущих учителей начальных классов к диагностическому сопровождению развития познавательных интересов младших школьников, что подтверждено качественными и количественными изменениями у студентов экспериментальных групп.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, диагностическое сопровождение, познавательный интерес, диагностическое сопровождение развития познавательных интересов младших школьников, готовность будущих учителей начальных классов к диагностическому сопровождению развития познавательных интересов учащихся.

Novyk I. M. Training of future primary school teachers in trouble-shooting monitoring of development of cognitive interests by primary schoolchildren. - Manuscript.

The thesis for scientific degree of Candidate of Pedagogical science, specialty 13.00.04 – theory and methods of professional education. – Borys Grinchenko Kyiv University. – Kyiv, 2016.

The thesis presents the theoretic-experimental investigation into training of future primary school teachers in trouble-shooting monitoring of development of cognitive interests by schoolchildren. A scientific analysis of the issue in pedagogic theory and practice is performed. The author has developed the programme and worked out the procedure of trouble-shooting monitoring of development of cognitive interests by schoolchildren while their pre-school preparation and first-form studies. Pedagogic conditions of formation of professional readiness of future specialists are specified, whereof: nurturing positive attitude by future primary school teachers to trouble-shooting monitoring of development of cognitive interests by schoolchildren, subject-object approach to formation of professional readiness by future specialists to trouble-shooting monitoring of development of cognitive interests by schoolchildren, introduction of interactive forms and techniques to the content of professional preparation of future teachers.

The outlined pedagogic conditions for formation of readiness of future primary school teachers to trouble-shooting monitoring of development of cognitive interests by schoolchildren are verified in an experimental way, and their effectiveness is proven.

Keywords: professional training, trouble-shooting monitoring, cognitive interest, trouble-shooting monitoring of development of cognitive interests by primary school pupils, readiness of future primary school teachers to trouble-shooting monitoring of development of cognitive interests by schoolchildren.